

Anna Jagiełło-Szostak

Porozumienie międzypartyjne w Brukseli: formalne potwierdzenie proeuropejskiego kursu w polityce zagranicznej Bośni i Hercegowiny

12 czerwca 2022 r. w Brukseli podpisane zostało porozumienie pomiędzy dwunastoma partiami bośniackimi oraz przedstawicielami prezydencji Bośni i Hercegowiny. Porozumienie, zawarte przed szczytem UE i państw Bałkanów Zachodnich w Brukseli, który odbył się 23 czerwca, na nowo wywołało debatę, zarówno w BiH, jak i na arenie międzynarodowej, o jej szansach na drodze do Unii Europejskiej. Jakkolwiek porozumienie zostało chłodno przyjęte przez wszystkie strony, daje ono szansę na obniżenie poziomu sporów politycznych między trzema narodami konstytutywnymi oraz wznowienie reform wewnętrznych w BiH. W obliczu otrzymania statusu kandydata przez Ukrainę i Mołdawię, w BiH narasta frustracja i poczucie, że państwo to, pomimo niedawnej brutalnej wojny w latach 90., zostało jednak przez UE zapomniane.

Porozumienie z Brukseli. 12 czerwca 2022 r. w Brukseli odbyło się spotkanie przedstawicieli partii politycznych z Bośni i Hercegowiny. Uczestniczyło w nim dziewięć partii boszniackich, sześć partii bośniackich Serbów i dwie bośniackich Chorwatów. W spotkaniu udział wzięli Charles Michel, przewodniczący Rady Europejskiej, i Josep Borrell, wysoki przedstawiciel Unii Europejskiej ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa.

Końcowe ustalenia zobowiązują przedstawicieli partii politycznych reprezentowanych w Zgromadzeniu Parlamentarnym Bośni i Hercegowiny oraz trzech przedstawicieli prezydencji BiH do zachowania pokojowego, stabilnego, suwerennego oraz niezależnego funkcjonowania BiH, a także promowania integracji europejskiej BiH. W dokumencie pt. „Porozumienie polityczne w sprawie zasad zapewnienia funkcjonalnej Bośni i Hercegowiny będącej na ścieżce integracji europejskiej” zobowiązano się do:

1. zapewnienia demokratycznego funkcjonowania i zachowania bezpieczeństwa Bośni i Hercegowiny oraz do podejmowania niezbędnych reform wewnętrznych;
2. przedłużenia mandatu misji EUFOR Althea, co jest jednym z wyznaczników bezpieczeństwa w BiH;
3. pełnego przestrzegania międzynarodowych i krajowych orzeczeń sądowych oraz ich wdrożenia w celu zapewnienia zgodności z normami europejskimi,
4. organizacji wyborów powszechnych w 2022 r. (partie polityczne zobowiązują się do prowadzenia uczciwej kampanii wyborczej bez etnonacjonalistycznej retoryki);
5. współpracy na rzecz sprawnego utworzenia nowych władz ustawodawczych i wykonawczych na wszystkich szczeblach władzy tuż po wyborach;
6. realizacji 14 kluczowych priorytetów, określonych przez Komisję Europejską w sprawie wniosku BiH o członkostwo w UE. W tym celu strony zobowiązały się do implementacji: Ustawy o Naczelnej Radzie Sądownictwa i Prokuratury Bośni i Hercegowiny, Ustawy o sądach; Ustawy o zapobieganiu konfliktom interesów; Prawa zamówień publicznych oraz przeprowadzenia reform wyborczych. Zobowiązano się także do działań na rzecz wznowienia dialogu politycznego z UE oraz podjęcia kroków mających na celu umożliwienie korzystania z funduszy UE w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA III).

Strony zadeklarowały także wolę wzmocnienia walki z korupcją¹ i przestępczością zorganizowaną, zobowiązały się do poprawy funkcjonowania administracji publicznej, deklarując w tym zakresie zapewnienie odpolitycznionej służby cywilnej. Wskazano ponadto na kontynuację dostosowywania Bośni i Hercegowiny do wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, zgodnie z art. 10 Układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Strony porozumienia zobowiązały się również do zaangażowania na rzecz wzmocnienia procesu pojednania.

Porozumienie podpisane zostało przez dwanaście partii i przez wszystkich trzech członków prezydencji Bośni i Hercegowiny: Boszniaka Šefika Džaferovicia (*Stranka demokratske akcije*, SDA), Serba Milorada Dodika (*Saveza nezavisnih socijaldemokrata*, SNSD) oraz Chorwata Željko Komšicia (*Demokratski front*, DF)². W spotkaniu nie uczestniczył m.in. przedstawiciel bośniackich Chorwatów i lider największej partii Chorwatów w BiH Dragan Čović (*Hrvatska demokratka zajednica BiH*). Przyczyną nieobecności Čovicia było uczestnictwo Komšicia, którego nie uważa on za przedstawiciela ludności chorwackiej w BiH tylko za „drugiego boszniackiego członka prezydencji BiH”. Sam Čović nie jest członkiem trójstronnej prezydencji BiH, mimo że partia posiada znaczne poparcie bośniackich Chorwatów. Chorwaci stanowią też najmniejszą grupę etniczną wśród trzech narodów konstytucyjnych BiH.

Negatywne stanowisko wobec porozumienia przedstawił Nenad Nešić (*Demokratski narodni savez*, DNS), który wskazał, że porozumienie nie leży w interesie RS i jest sprzeczne ze stanowiskiem Zgromadzenia Narodowego Republiki Serbskiej. Z kolei Branislav Borenović (*Partija demokratskog progressa*, PDP) nie poparł porozumienia w proteście przeciwko – jak stwierdził – wysokiemu stopniowi skorumpowania liderów pozostałych partii, a po spotkaniu określił je jako „nic nie wnoszące” dla dalszego rozwoju politycznego BiH.

Prorosyjska neutralność Milorada Dodika. Zgoda Milorada Dodika na porozumienie nie zmienia dotychczasowego stanowiska RS w sprawach międzynarodowych, które obecnie sprowadza się do deklarowanej neutralności wobec wojny na Wschodzie, utrzymywania tradycyjnie dobrych relacji z Rosją oraz wymuszonego czynnikami wewnętrznymi i międzynarodowymi formalnego poparcia przedstawiciela bośniackich Serbów w prezydencji BiH dla kierunku europejskiego. Kilka dni po posiedzeniu w Brukseli Dodik udał się do Petersburga na Międzynarodowe Forum Ekonomiczne, odbywające się w dniach 15-18 czerwca 2022 r., podczas którego spotkał się z Siergiejem Ławrowem, ministrem spraw zagranicznych Federacji Rosyjskiej. Minister podkreślił przyjacielskie relacje pomiędzy RS i Federacją Rosyjską. Dodik z kolei stwierdził, że RS jest przeciwna sankcjom wobec Rosji i określił BiH jako niestabilną i znajdującą się pod protektoratem państw zachodnich. Wyraził ponadto uznanie dla trzech światowych przywódców: Władimira Putina, Xi Jingpinga i Recepta Tayyipa Erdoğan³. W dyskusji na temat relacji BiH – UE Dodik wyraził również opinię, że w obecnej sytuacji międzynarodowej, jeżeli BiH nie otrzyma statusu kandydata do UE, to porozumienie z Brukseli nie będzie realizowane wskutek różnic w kwestii kierunku polityki zagranicznej między Federacją Bośni Hercegowiny i Republiką Serbską.

Międzynarodowe i regionalne reakcje na porozumienie. Wysoki przedstawiciel ds. BiH, Christian Schmidt, poparł inicjatywę i określił ją jako krok zbliżający BiH do UE. Z kolei ambasada USA w Sarajewie stanęła na stanowisku, że politycy, którzy nie będą wypełniać postanowień porozumienia międzypartyjnego, powinni zostać pociągnięci do odpowiedzialności politycznej. Nawiązała w ten sposób do sankcji nałożonych przez USA w styczniu i kwietniu br. na wybranych polityków bośniackich.

Premier Chorwacji Andrej Plenković wyraził zrozumienie dla nieobecności Čovicia w Brukseli, uzasadniając ją sporem politycznym między nim a Željko Komšiciem, dotyczącym reprezentacji i statusu Chorwatów w BiH. Čović

¹ W ostatnich dziesięciu latach korupcja w BiH wzrosła i według Corruption Perception Index w 2021 r. BiH znajdowała się na 110 miejscu na 180 państw¹.

² Porozumienie podpisali: Petar Đokić (SP), Milorad Dodik (SNSD, członek prezydencji BiH), Šefik Džaferović (SDA, przewodniczący prezydencji BiH), Edin Forto (NS), Bakir Izetbegović (SDA), Elmedin Konaković (NiP), Željko Komšić (DF, członek prezydencji BiH), Nermin Nikšić (SDP), Nermin Ogršević (NES), Elzina Pirić (PDA), Senad Šepić (NB), Nenad Stevandić (US). W posiedzeniu nie wzięli udziału: Dragan Čović (HDZ BiH), Fahrudin Radončić (SBB BiH) i Mirko Šarović (SDS).

³ *Dodik u Rusiji: Svijet ima tri lidera – Putina, Pinga i Erdogana*, NI, 16.06.2022, <https://ba.n1info.com/vijesti/dodik-u-rusiji-svijet-ima-tri-lidera-putina-pinga-i-erdogana/> (17.06.2022).

cieszy się także poparciem prezydenta Chorwacji Zorana Milanovicia (*Socijaldemokratska partija Hrvatske, SDP*), który angażuje się w dyskusję na temat praw Chorwatów w BiH i jest orędownikiem przyspieszenia nadania statusu kandydata BiH. Podobne stanowisko zajął Borut Pahor, prezydent Słowenii, który wyszedł z inicjatywą, by BiH jak najszybciej otrzymała status kandydata do UE. Słowenia wyraziła tym samym silne poparcie dla państw regionu Bałkanów Zachodnich w ich dążeniach europejskich. Obaj politycy zaznaczali, że BiH oraz państwa Bałkanów Zachodnich powinny być traktowane podobnie jak Ukraina i Mołdawia w obliczu rosyjskiego zagrożenia.

Wnioski. Porozumienie z Brukseli jest efektem wzmożonej od początku roku 2022 r. aktywności międzynarodowej Niemiec, USA, Wielkiej Brytanii oraz ONZ i NATO. Silne zainteresowanie UE stabilnością BiH wynika z napiętej sytuacji wewnętrznej w BiH oraz zaangażowania Rosji w destabilizację regionu Bałkanów Zachodnich.

Bośniaccy liderzy polityczni, poprzez podpisanie porozumienia w Brukseli, oficjalnie deklarują poparcie dla europejskiego kursu BiH. Zawarte porozumienie zakłada mobilizację elit politycznych w BiH do reform wewnętrznych i wyhamowuje tendencje quasi-secesjonistyczne ze strony Republiki Serbskiej. Pokazuje również faktyczną zależność polityczną Dodika od polityki władz Serbii, które w obecnej sytuacji międzynarodowej nie dążą do eskalacji wewnętrznego konfliktu politycznego w BiH. Z kolei brak jednolitego stanowiska bośniackich Chorwatów powoduje, że D. Čović pozytywnie odnosił się do rewizjonistycznej polityki M. Dodika, która uderza w stabilność wspólnego państwa.

Zawarte porozumienie daje nadzieję na częściową deeskalację napięć wewnętrznych w BiH przed zbliżającymi się wyborami powszechnymi. Oddziaływanie porozumienia wzmocniłoby zapewne nadanie BiH statusu kandydata do UE. Jednak podczas spotkania w dniu 23 czerwca 2022 r. przywódców UE i Bałkanów Zachodnich wyrażono jedynie poparcie dla europejskiej perspektywy BiH. Tym samym znaczenie wypracowanego porozumienia osłabia rozczarowanie niejasną perspektywą rozszerzenia. Poparcie społeczeństwa bośniackiego dla członkostwa w UE jest obecnie niższe niż w poprzednich latach i według Balkan Barometr wynosi 50% (2021)⁴. Dla porównania, w 2018 r. 75% ludności BiH opowiadało się za wstąpieniem do UE, w tym 88% Boszniaków, 75% Chorwatów i 54% Serbów⁵. Narastanie zniecierpliwienia wobec przeciągającego się procesu integracji europejskiej BiH staje się podłożem do radykalizacji politycznej, a tym samym stawia pod znakiem zapytania przestrzeganie zasad przyjętych w Brukseli.

Wydaje się, że fakt, iż Ukraina „wyprzedziła” BiH na drodze do członkostwa w UE, zadziałał mobilizująco na tradycyjnie skłócone elity polityczne w BiH, które zostały w ten sposób zmotywowane do bardziej konstruktywnej postawy i większego zaangażowania w rozwój perspektywy europejskiej BiH.

⁴ Balkan Barometr, <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications> (14.06.2022).

⁵ IPSOS Public Affairs, *Public opinion Poll, Bosna and Herzegovina*, April 2019, <https://www.ndi.org/sites/default/files/BiH%202019%20Poll.pdf> (14.06.2022).